

Treća knjiga pesama Danijela Dragojevića, koja se pojavila krajem decembra prošle godine, sa simboličnim naslovom *Svetiljka i spavač*, potvrdila je još jednom osebniti talenat i kristalnu liričnost mladog hrvatskog pesnika.

Kornjača i drugi predjeli, prva knjiga Dragojevića, još ostaje u sećanju kao hitavi odobasak davne lektire, kao knjiga koja je najednom isterala bogato osvetljenu pesnikovom senzibilitetom, neujednačenih senzorskih tkiva, okrenuta poetičkim poimanjima sveta, nekoherentna, iskrčiva, skromnog, tihog glasovanja. Rekli su u horu: pesnik juga. U stvari, u „Kornjači“ Dragojević je samo predosećao bogatstvo južnih flora, prefinjeno beležilo mele biljne svoteve. U samom naslovu knjige čuti rešenje svih pesama. One su tu kao mala ogledala sveta, neobavezne beleške o predelima izvan oka. A „Kornjača“ naglašava sporovoz vremena i tradicije. Skoro neujedno i nenametljivo. Dragojevićev lirski prvenac bio je predznak i preduslov radosti.

U *tuom stvarnom tijelu*, druga pesnikova knjiga, koncipovana je sasvim koherentno. Sva u istom dahu, u istom tonu, blaga, prepuna sitnih opservacija i peisaža. Neočekivan je bio Dragojevićev zaklon za probranu temo laku jednobojnost. Sve su pesme ispravne ženi, setne, tugaljive ali nepevučkave, sve sa „povišenom inkantacijskom odel“, pomalo molitvenog, inkantacijskog tona.

Poezija koju piše Danijel Dragojević je poezija otkrovenje. Otkrovenja. Na prvi pogled jasna i svakodnevnna, retorizirana, u suštini je koncična, neobično melodiozna. Sve pesme Dragojevićeve pisane su u formi pesama u prozi. Međutim, Dragojević je od proze preuzeo samo formu. Sve je ostalo čista, bistra lirika.

Misao Dragojevićeva je duboka a laka. Jedina on od mladih hrvatskih pesnika ne misli misli rano vođenošću. Kazule je sasvim prosto, u svakodnevnim sklopovima reči. Jezik Dragojevićev ne razlikuje se mnogo od jezika njegovih poteskkih saputnika. U njegovim pesmama sakupljen je raskošni svet bilja i svetlosti.

„I opet pelud na nas sa svih strana, ne donosi nam susret nego potpunitje tijelo i etku od koje kukci zanose i ispunjavu znak.“

Nekie Dragojevićeve ljubovne pesme ne može zaočiti nijedna buduća antologija

DANIJEL DRAGOJEVIĆ

novije lirike. U njima ima bezumno puno tišine, svetlosti, prostora. One u svojim strukturama nose spektre prirodnih boja. Knjiga *U tuom stvarnom tijelu* ima snage, boja, biljne tišine i blagosti koliko jedna izložba probranih impresionističkih slika. Biljne koje znače u pesmama „bezrazložni pejzaži“, trave, podsećaju tako nehalno i nenametljivo na Renoarov „put koji se penje kroz visoku travu“. A iz svih pejzaža sunorja, nedodira, u senci pesnikovih nemoći, stoji jedna žena, nekad dutičevski dakeka, a bliska potpuno, sa setnim osmehom Renoarovih dama. I svaki pesnikov povratak njoj čini da se raduje „kao prvi put“.

Pesnik je uzdigao ženu do himnične vertikalne lepote:

„Tako si ti duša ovoga svijeta... Uvijek dovoljno mudra da se okreneš na sve strane svijeta koje postoje, uvijek dovoljno prostrana da zmiriš sve imaginarne trenutke i trenutke pod nogom, liječiš me bolesti neba i zemlje i ostaješ moj bičlac nad trima stupanjima varavih unutrašnjih lica u dnevnom hod... U tuom stvarnom tijelu odjednom se otkriva svemir koji je težio u tebi da nam postane zajednički...“

Dragojevićeve pesme nemaju ritmičkih struktura u smislu klasičnog vrednovanja ritma, ali imaju u sebi mnogo melodioznosti i tonalnosti, rečenice se nižu, lome. Sve pesme se nastavljaju spontano jedna na drugu, kao nedovršene misli. Karakteristični ih plastičnost i plamenitost zvuka. Moglo bi se reći: lirifilna poezija.

Postoji jedna prikrivena nit stalnog pesništva u Dragojevićevim pesmama. Nit koju pesnik zaklanja svakodnevnim ma-

lim radostima i toplinom ljubavi. Ima i gorčine u njegovim pesmama:

„Okamenit će se krv onima koji su sobom zadovoljni i prekrivaju se veseljem i radošću.“

Blaga skepsa zrači i iz najrazglednijih stihova. Skepsa spomazuje prolaznosti. Pesnik retko govori o njoj. On peva himnu životu i ljubavi. A retke senke poraza prekrivaju njegove radosti:

„I opet smo tužni, nema naše ptice, zrak nije naš.“

Dragojevićeve pesme mogu se raščlaniti. Mnogi fragmenti stoje kao zasebne pesme. U njima je lirika prozračna, laka, kristalna:

Sjećam te se, glava ti je ušla ravno iz jutra u moje ruke i očistila ih svega što su dodirivale. Iz očiju dtao ti se glas: ne glas, toplota koja nije osjetila unutrašnjeg pada.

Ne znam gdje si i što sada radiš. Dok se tješim gledajući lagano kolebanje zraka između grana, mogla bi tebi neka bolest ili neka velika tuga da se desi.“

Svetiljka i spavač najveći je dosadašnji darlet Danijela Dragojevića. Očigledno je da je pesnik dosegao veći nivo mislenosti i sažetosti. Pesme su sažetije monohromatičnosti i usvojile nove idejne i melodijske strukture. Knjiga je razbijena u nekoliko zasebnih i osebnih delova.

Ponovo je istarsao Dragojevićev mediteranski svet no sada probran tamnošću južnih sumračja. Nešto prigušeno ulislovsko linija u njegovim pesmama. Pesnik je suočen sa smrću i mrakom:

„Ovdje, na ovom mjestu prije nas bio je čovjek koji je privlačao sunce, brdo i tamu da misle na njega, kao što je i on uvijek bio njima obuzet... Sada njega nema! I sjeme se u brzici čuti više no ikada samo. Sada njega nema. Ili možda tu negdje iz humka vlažne zemlje osjeća i gleda neprinježen svoju odsutnost.“

I gde je rešenje sveta? Pesnik to ne kaže. U ciklusu pesama posvećenom maloj kćerci Nataši daje odgovoreku. Jer:

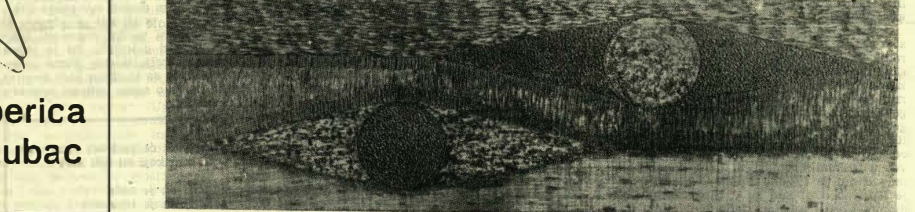
„Djeca koju očekujemo sada, za godinu ili što, već su među nama... Kada bi nas smrt izmenada posjetila, našla bi ih kako stoje porad nas i ne dopuštavaju nam da mirno zatvorimo vrata. (Znajući, valjda, da će sve to što mi nismo uređili sa svojom smrću dugio ispaštati oni i njihova djeca).“

Te pesme su svetle, tihe, blagih prevlaka, pune fine sete. Dragojević je u njima doneo neke sasvim nove svetove dečijih bezbrilje. Pesnik je netočan da dosegne do korenja dečijih maštarija. Kad je Nataša tužna, „nemoćan je potpuno“. Ona izmiče iz dana u dan „kao i let ptice“. Pesnik te igre ne može prekinuti, niti ih une potpuno shvatiti. On samo pokušava da ih osmisli:

„Ne kupi lišće žuto i crveno, i ono koje leti. Ne kupi više. Nastaviš li, doći ćeš do kraja večeri i do jutra. Umotit ćeš se. Tvoje su ruke male, ona je jesen bez kraja, svuda gdje kreneš nastavlja se. Ne kupi više, sve je tvoje, i ono lišće koje još nije niklo i sad je na nevidljivim granama.“

Tamni valeri prevladavaju u poslednjoj Dragojevićevoj knjizi. Čovek suočen sa nedogledom prostornosti ne une da kroči iz sebe. Ali u tamnini onoga što se sprema iznad naših glava, kao svetionik spašenja, neumitno gori kao poseban „vid mišine“ po jedan „svijećnjak tijela“. Odeluđu, prerušer u „jutarnjeg prijetla“, pesnikov glas govori poruku obezbedenim spavačima: „Otvori oči, pjevam tvoje ime. Kada vidiš nebo, zaboravi sve, i znat ćeš što je na svijetu tvoj put — Ustaj, ustaj!“

njiževni
imenik
perica
zubac

ZVONIMIR MRKONJIĆ

Pesnik Zvonimir Mrkonjić pripada *Razlogovoj* generaciji i zauzima vidno mesto u mladoj hrvatskoj poeziji. Dve knjige pesama koje je do sada objavio (*Gdje je što*, 1963, i *Zemljovid* 1964. godine) nagoveštavaju osobenu značajnu pesničku ličnost. Iz grupe obdarenih mladih hrvatskih pesnika Mrkonjić se izdvaja karakterističnim načinom govora, izrazitom poetskom kontemplativnošću i naglašenom zgusnutošću misli.

Sve skoro pesme Zvonimira Mrkonjića pisane su u prozi, ali, za razliku od Dragojevića i Horvatića koji su od proze preuzeli samo formu a zadržali bitne osobine poezije u stilu, Mrkonjić je usvojio onu konvencionalnu proznu notu, izbegavajući skoro potpuno svako prisustvo ritma i melodioznosti, gubeći tim neminovno i impulsivnost poezije. Nemernjiva strukturalističkim metodama vrednovanja, po kojim poezija mora posedovati ritamske strukture, lirika Zvonimira Mrkonjića prevashodno je okrenuta idejnim strukturama što joj obezbeđuje, bar prividno, duboku mislenost, a uskraćuje komunikativnost.

Čitava jedna struja mladih hrvatskih pesnika, ponosna u velikom meri egzistencijalnim i ontološkim filozofskim problemima, godinama već neguje intelektualistički rod poezije, impregniran filozofskim kategorijama, potpuno stran estradi, oslobođen poetičkog kao tobožnjeg balasta pevuckavosti, naklonjen „preiznoj emociji koja teži intelektualnoj formaciji“. Od svih najviše, skoro ekstremno, Zvonimir Mrkonjić gradi svet refleksivne poezije.

Mrkonjićeva poezija je suva, prigušena tamnošću i čestim nejasnošću simbola i metafora, opterećena alhemijom misli i zatvorenošću u idejne strukture. Često suviše preferenciozno usmerena kosmolozskim pojmovima, odveć cerebralna. Ne radi se o nemoći poimanja pesnikovih ideja, no o besvjetilici puteva koji do njih vode.

U prvoj zbirci pesama Mrkonjić nije ni mnogo sezao, ni mnogo dosegao. Prve pesme deluju kao mali stilski eksperimenti. Tek je u *Zemljovidu* izrekao osnovu svog

pesničkog programa i to na visokom nivou konciznosti i svežine poetskog izraza. *Zemljovid* je, u stvari, došao kao potvrda talenta i snage Zvonimira Mrkonjića. Njegovo viđenje zemlje i sveta rečeno u oštrom izvedenoj kovanicji naslova zbrčke dosta je apstraktno, ali i vizionarsko. Čovek u Mrkonjićevoj poeziji je obelicežen, skriven iza pesnikovog ega, zaklonjen, ali stalno prisutan, kroz autorovu ličnost, u pesnikovom osećanju prostora i „prokletstva rastenja“.

Pesnik kaže: Stabla svih kraljolika, na sliku ste, tek ovog jedinog, gorastano stabla! Evo ga iz noćne opasnosti vaših krošanja, iz snovitve nedovršene svake grane: njegova je mašta potonuce kao i uzaludnost rasta... Jer svi ulazimo u to kope top stabla — radi neba koje bi se htjelo primaći, radi zemlje koja bi otišla — svaki o svoje ozvezdano drvo razapet. Svaki je u svom vidu našao to isto uzdizanje.

Mrkonjićeva misao je prefinjena, precizna. U *Zemljovidu* je sažeta mudrost nevelikih obrisa. Zapisana je tu i gorika nećmoć leta iznad sebe i nemoć ljubavi u kojoj su se tijela jedna u drugima udaljavala kako se više nikada ne bi vratila iz zemlje svoje budućnosti. Ima kod Mrkonjića izvanrednih sentenci, neretke gnomske mudrosti; ima blistavih trenutaka nadahnuća i ponesonosti:

No svaka smrt sama je sa sobom i beskrajan jedina dok prelazi svaku posve ista bivša znamenja krvi prema dnu svemira uskraćenih početka.

Eto, pesnik je rilkovsko-umեսnošću izrekao veliku istinu o smrti. Njegova zaokupiranost fenomenom prolaznosti i smrti nije samo njemu svojstvena. Svi pesnici iz njegove generacije, manje-više, govore o prolaznosti. Kod Mrkonjića je ona, kao smrt, stalno prisutna: *Puna zemlja na obzoru i smrt među očima*. Ali, ma koliko smrt bila tako bliska i tako snažno prisutna u njegovim stihovima, pesnik nagla-

šava mogućnost spašenja u letu jačem od pada, jer: *I gde između potpune obistinjenosti visine i smrti pad zauvijek biva neprekinitim lijetom na susretištu dvaju otvorenih zakona, sunca i letača, vječna je mogućnost Zemlje u svom tkaru*.

Mrkonjićev osećaj vremena je mala filozofija o trajnosti:

Vrijeme — kao da se u mnogostoljetnim razmacima utijek ponovo navrača jedan isti dan što čitavo trajanje iscrpljuje, određujući sve strožije jedan te isti trenutak, a krivnja postaje dovoljno-nre i vlastitom mjerstvu time bi da se opokli kao posljednjom obranom svoj prostora.

ZVONIMIR MRKONJIĆ

Vraćanje „jednog istog dana“ može značiti i potvrdu večnog trajanja ali i predznak i uslov regresivnog vida ljudske postojanosti. U misli po kojoj „krivnja postaje dovoljnom sebi“ sadržan je pesnikov pritaženi, rafinirani skepticizam.

Svijete — zovem čitav ovaj život uspravljanja u trenutku kad se više nije moglo uskrnuti, kad nam je kritik unaprijed bio odzuet i pretvoren u vas prije no što ste postojali.

Evo zaloge za navedenu tvrdnju, male istine o izgubljenosti i nemoći uzvika koji simbolise moć pobune ređu.

U Mrkonjićevoj poeziji smenjuju se stalno pad i let. U padu je kod sveta, u letu njegova budućnost. Nad svetom bdiju pesnikovi „poslednji letači“. A sanjajući svetu, „koji će sjediniti vasionu snom što je prepoznao svoje sanjate“, pesnik stoji na

horizontali ama i svesti o svetu, i kroz njega se ruši sve i u njemu se sve dešava:

I ja kroz koga sve to pada dok nepomičnošću mahnitno prestizem svaki svoj mogućni život to sunce profjerano od mene k meni što nikad ne stize ovu razorenu stvarnost koja jesam.

Pesnik je pred stalnom opasnošću rasapa, suočen sa njim; on govornom održava život i svet oko sebe.

Krv u Mrkonjićevoj poeziji simbolizuje prisustvo života. Sunce je simbol pretnje, nedostignuća, ali i života. Toliki likari preseceni njegovim plamom! Pesnik se pred

ZVONIMIR MRKONJIĆ

suncem, uzvišenim na tron neodohvata, rezignirano pita: „Hoćemo li te ipak dostići, živote stečen u okomicama sunca?“

Jezik Mrkonjićev je probran, svež, izvoran i bogat.

Stiče se dojam da je Mrkonjićeva poezija artifičijalna i dosta negipka. Ima u njoj nečega od imazističke škole: oporosti, suve deskripcije. Preciznost emocije Mrkonjić postiče sputavanjem u formalne obrise, jer ma koliko način na koji piše dozvoljava slobodu formulacije misli, njegove formalne strukture su vrlo čvrste. U loj lirici naglašena je senzibilitetno budnog intelektualizma.

Bitna je, konačno, ipak pesnička nepomičnost kojom Mrkonjić gradi svoj svet; ona je uslov i nada za nadmašenje sebe, jer:

Ovo je tlo koje sebe samo razara: A ja ga pokušatim graditi njemu usprkos.